

*Маргарита Воронка,
доктор педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки і педагогічної майстерності,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

*Людмила Шліна
доктор філософії з педагогічних наук,
старший викладач, кафедри суспільно-гуманітарних наук,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
(м. Мелітополь)*

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ

Методологічним інструментом аналізу й проектування соціальних змін, що ґрунтується на врахуванні «чинника статі», постає гендерний підхід, який у різних країнах науковці трактують по-різному: «гендерний аналіз», «гендерний вимір», «гендерна інтеграція» тощо.

В конкретизації парадигми гендерного підходу, науковці та практики, спираються на положення гендерної теорії, актуалізовані вітчизняною гендерною психологією та педагогікою, як вихідні методологічні установки для його реалізації: уявлення про те, що майже всі відмінності, що традиційно вважаються «природними» між статями, мають не біологічні, а соціальні підстави; ті відмінності між статями, що вважаються «природними», конструюються в суспільстві під впливом соціальних інститутів, що репрезентують традиційні уявлення про ролі чоловіків і жінок в ньому; поняття про «маскулінність» і «фемінність» є базовими категоріями гендерних досліджень, за допомогою яких не лише визначається різниця в статусах, ролях та інших аспектах життя чоловіків і жінок, а здійснюється аналіз влади та домінування, які утверджуються в суспільстві засобами гендерної диференціації.

В. Янчук зауважує, що важливим аспектом гендерного підходу є його міждисциплінарність, яка пов'язана з характерною для нього альтернативною епістемологією [7]. У цілому, за наявності окремої теоретичної різниці, він передбачає, що відмінність у поведінці, мисленні та сприйнятті чоловіків і жінок визначаються не тільки психофізіологічними особливостями, але й такими соціальними факторами, як виховання в аспекті поширення в кожній культурі уявлень про чоловіче та жіноче призначення. Безумовно, підґрунтям категорії «гендерний підхід» слугує поняття «гендер», що часто заміщується словом «стать», яке є своєрідною основою, оскільки містить фізіологічний (тобто сексуальний), і соціально-психологічний (тобто гендерний) аспекти. Особливе значення проблеми

статі зумовлене сучасними вимогами до індивідуального підходу у вихованні та навчанні особистості.

Варто зазначити, що у західних дослідженнях ХХ ст. гендерний підхід використовується для подолання суджень про те, що біологічні відмінності є визначними для поведінки та соціальних ролей чоловіків і жінок. Гендерні дослідження сприяють урахуванню гендерної складової при розгляді будь-якої соціальної проблеми і поширенню переконання, що відмінності в поведінці та вихованні чоловіків і жінок визначаються не стільки їх фізіологічними, біологічними, анатомічними особливостями, скільки соціально-культурними факторами. У зв'язку з вказаним, основними положеннями гендерного підходу постають наступні:

- розгляд системи взаємовідносин жінок і чоловіків, що складаються у суспільстві та змінюються, з урахуванням культурних традицій, соціальних норм, національних, релігійних, соціально-економічних та політичних особливостей (Л. Кобелянська, Т. Мельник);

- досягнення гендерної рівності, що передбачає не нівелювання статі, а враховує в освітньому процесі специфіку психологічних відмінностей дівчат і хлопців;

- відхід від концепції «вроджених статевих відмінностей між чоловіками і жінками в освіті» та ідеї «вроджених статевих ролей», що переносить акцент на інституціональний контекст середовища і контекст взаємодії суб'єктів гендерних відносин (Л. Штильова);

- створення сприятливих умов для успішної соціалізації особистості дівчат і хлопців (Т. Дороніна).

Реалізація гендерного підходу передбачає оволодіння теоретичними знаннями та практичними вміннями, навичками, способами діяльності, необхідними для викорінення стереотипів щодо обох статей. Гендерний підхід має утверджуватися як «нова система поглядів на соціалізуючу функцію освіти і виховання, яка, на відміну від статево-рольового підходу, що базувався на біологізаторській парадигмі, передбачає конструктивістське розуміння соціокультурної природи статей та необхідність корекції впливу гендерних стереотипів у навчальному процесі для розкриття й розвитку особистісних інтересів та здібностей людини, незалежно від статі» [6, с. 116]. Важливо також додати, що гендерний підхід до організації навчально-виховного процесу вимагає такої його організації, яка уможливорює самореалізацію тих, хто навчається, з притаманними для них індивідуальними особливостями, та засвоєння соціального досвіду, який забезпечує їх успішну соціалізацію в суспільстві й соціальну ідентифікацію за ознакою статі [3; 5].

На думку О. Ільченко, провідними завданнями гендерного підходу в умовах сучасного навчально-виховного процесу є: гармонізація статево-рольових відносин на основі егалітаризму та гендерної рівності; розкриття та осмислення

наявних відмінностей у вихованні хлопців та дівчат, упередженості у змісті навчальних програм, пояснення гендерного дисбалансу в освіті загалом; регулювання гендерної асиметрії навчально-виховного процесу, гальмування проявів сексизму й дискримінації, подолання найбільш жорстких гендерних стереотипів у освітній практиці; коригування впливу середовища, розширення життєвого простору для розкриття та розвитку індивідуальних здібностей і задатків кожної особистості, можливостей її самореалізації; створення умов для гендерної ідентифікації та ефективної соціалізації особистості; формування внутрішньої культури індивіда, толерантного ставлення до партнерів протилежної статі, виховання гармонійних морально-етичних гендерних відносин; реконструкцію гендерних стереотипів у навчанні, вивільнення мислення педагогів, батьків учнів від традиційних статоворольових стандартів і гендерних упереджень; створення моделі гендерного виховання і здійснення педагогічного процесу на основі особистісно-орієнтованих стратегій гендерного виховання [4, с. 28].

Гендерний підхід уможливорює виховання людини культури, громадянина, моральної особистості, здатної до максимальної самореалізації та розкриття своїх здібностей, сприяє реконструкції традиційних культурних обмежень розвитку потенціалу особистості, залежно від статі, осмислення та створення умов для максимальної самореалізації та розкриття здібностей студентів і студенток у процесі педагогічної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Воровка М. І. Розвиток гендерної культури студентства у фокусі історико-педагогічного дослідження: монографія. Мелітополь, 2019. 410 с.
2. Воровка М. І. Теорія і практика розвитку гендерної культури студентів вищих навчальних закладів України: (60-ті роки ХХ – початок ХХІ століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.01. Кропивницький, 2019. 40 с.
3. Гендерний підхід в управлінні загальноосвітніми закладами: навч.-метод. комплекс та програми / авт. кол.: В. В. Олійник та ін. Київ : Логос, 2003. 72 с.
4. Ільченко О. Ю. Гендерний підхід як нова методологія наукових досліджень в галузі педагогіки: генеза розвитку. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. 2011. № 3. С. 22–30.
5. Каменская Е. Н. Гендерный подход в педагогике : монография. Ростов на Дону, 2006. 385 с.
6. Мунтян І. С. Гендерний підхід у професійній підготовці студентів вищих педагогічних закладів : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 : Одеса, 2004. 183 с.
7. Янчук В. А. Введение в современную социальную психологию. Минск : АСАР, 2005. 768 с.
8. Шлеїна Л. І. Гендерна культура особистості в умовах закладів вищої освіти. «Сучасні педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень» : зб. тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції, (м. Київ, 13–14 липня 2018). Київ, 2018. С. 2–85. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/shn/people/shljeina-ljudmyla-ivanivna/?lang=uk>
9. Шлеїна Л. І. Психолого-педагогічні особливості формування гендерної культури студентської молоді. II International scientific conference: *Modern educational space: the*

transformation of national models in terms of integration : Conference Proceedings, October 26, 2018. Leipzig : Baitija Publishing, 2018. С. 184–187. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/shn/naukova-dijalnist/konferenciji/>

*Д. П. Гавриленко,
магістрант ННІФК Сумського
державного педагогічного університету
імені А.С. Макаренка
Науковий керівник: С. В. Гвоздецька,
кандидат наук з фізичного виховання
і спорту, доцент, доцент кафедри теорії
та методики фізичної культури ННІФК
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка*

ПІДВИЩЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Пошук оптимальних шляхів залучення молодого покоління до систематичних занять фізичними вправами впливає з основ перебудови національної школи, де великого значення надається зміцненню здоров'я, підвищенню рухової активності, фізичного розвитку і фізичної підготовленості дітей.

Останнім часом введено в дію різноманітні нормативні документи, які спрямовані на розвиток фізичної культури і спорту. Проте вжиті на державному рівні заходи суттєво не змінили на краще фізичний стан школярів. Спостерігається зниження рівня фізичного здоров'я населення України, особливо дітей.

Молодший шкільний вік – найбільш відповідальний період у процесі формування фізичної культури дитини. Саме у цьому віці закладаються основи культури рухів, розвиток рухових вмінь та навичок, надаються фізкультурні знання, зміцнюється фундамент здоров'я та розвиваються фізичні якості, необхідні для ефективної участі у різних формах рухової активності [3]. Тому не випадково різні аспекти розв'язання проблеми підвищення ефективності фізичного виховання дітей та підлітків розглядаються в роботах багатьох авторів. Удосконаленню системи фізичного виховання школярів присвятили свої дослідження О. Д. Дубогай, Т. Ю. Круцевич, А. В. Цьось, Б. М. та інші; диференційованому фізичному вихованню – Т. В. Гнітецька, Т. В. Петровська, Н. В. Москаленко та інші; самостійним заняттям учнів – Р.М. Харченко, Т.Г. Клименченко, П.Ф. Рибалко, Ю.В. Козерук, С.М. Лисюк, В.В. Гончар та інші.

Дослідження вчених довели, що фізична активність учнів першого і другого класу знижується порівняно з дошкільниками наполовину, а старшокласники сімдесят п'ять відсотків усього часу діяльності малорухливі. Фізична підготовленість дітей 6 – 10 років здійснюється у процесі нерегламентованої рухової активності і загальноприйнятих форм занять фізичної культури у школі.